

neposredno po čebelah (po možnosti prej z baterijo preverim, kje sedijo).

– Temperatura: Vsaj 5 °C.

– Čas zdravljenja: Od sredine novembra do sredine februarja.

– Preverjanje: Čez približno mesec dni vstavim testne plošče ter preverim stanje pri vzorčnih družinah.

Dosedanje ugotovitve

– Pozimi lahko čebele zdravimo samo enkrat (pri večkratnem zdravljenju družina odmre). Enako se zgodi, če občutno povečamo koncentracijo (s 35 na 80 g), poleg tega pa v tem primeru padajo tudi čebele. Zaradi večkratnega zdravljenja in prevelike koncentracije, (kljub temu da je bila primerna količina objavljena v Čebelarju) mi je sredi februarja pred štirimi leti odmrlo 12 čebeljih družin. O načinu uporabe oksalne kisline in posledicah sem tedaj obvestil tudi čebelarke strokovnjake.

– Priporočljivo je, da imajo čebele pred zdravljenjem vsaj en izlet, zato predlagam zdravljenje sredi januarja.

– Ugodno je, ker ni treba niti odpirati panjev niti razmikati satov. Za zdravljenje približno 80 družin porabim samo dve uri.

– Varoe odpadajo več dni, na testnih ploščah (bile so lepo razporejene po ulicah in ne kot pri dimljenju po robovih) sem jih našel še po treh tednih, čeprav je verjetno vzrok za to čiščenje celic.

– Po dodatnem dimljenju testnih družin z amitrazom sredi februarja tako rekoč ni odpadla nobena varoa več. Kljub temu da ne želim govoriti o uspešnosti, v vseh teh letih zaradi varoe nisem izgubil niti ene družine.

– Ta način zimskega zdravljenja nameravam uporabljati še naprej, vendar predvsem pri gospodarskih družinah (ne pa tudi pri prašičkih).

– Za osebno zaščito uporabljam rokavice, zaščitna očala, po možnosti tudi preprosto masko.

Za konec pa še to: Novembra sta se ČD Skaručna in ČD Tacen odločila organizirati okroglo mizo o **praktičnih izkušnjah**, ki so si jih pridobili posamezniki na področju zatiranja varoe. Okrogle mize se je udeležilo približno 50 čebelarjev in je bila v celoti zelo uspešna, predvsem zato, ker so posamezniki ob predstavitvi posameznih metod (zimsko, poletno zdravljenje) opozorili tudi na **slabe** izkušnje. Po mojem prepričanju pa je najpomembnejše to, da vemo, pri kom v sosesčini se lahko posvetujemo, če bi se odločili za nov način zdravljenja. Na okrogli mizi je sodelovala tudi mag. Mira Jenko Rogelj.

ČEBELJE DRUŽINE NA VRHUNCU RAZVOJA

v luči velikoprostorninskega čebelarjenja s standardnimi AŽ panji

Marjan Debelak

Nadaljujem z razlagami, ki naj bi koristile predvsem čebelarjem, ki vse bolj številno uvajajo velikoprostorninsko čebelarjenje s *standardnimi* 9- ali 10-satnimi AŽ panji v svojo čebelarstvo prakso, so pa spregledali ali niso dovolj pozorno brali dosedanjih nasvetov za ta način čebelarjenja, ki sem jih že objavil v Slovenskem čebelarju ter v knjigah o zakladi, Čebelarjevih mesečnih opravilih in Od čebele do medu.

Vedno znova poudarjam, da je ključ do uspeha v načinu čebelarjenja in da so vsi tehnični pripomočki zaman, če jih ne znamo pravilno uporabljati! Torej, v našem primeru niso dovolj samo zaklade in povezave panjev z vehami, pa tudi ne lesice, trotovski satniki in podobno, če z njimi ne znamo prav delati! Če zapeljemo voz v jarek, krivdo za nezgodo kaj radi zvrčamo na voz, ne pa na voznika, torej nase!

* * *

Po obdobju vznemirljivega in burnega spomladanskega razvoja je pred nami čas razcveta naših čebeljih družin na vrhuncu razvoja. To je obdobje največjih pričakovanj in potrditev pravilnosti našega čebelarjenja. Ni vse odvisno od našega znanja in naših naporov, je pa veliko!

S čim začenjamo novo obdobje?

V začetku maja so oziroma naj bi bile – ob upoštevanju prejšnjih navodil – pridobitne čebelje družine v AŽ panju z dvema etažama povsem razvite. Imele naj bi *dvanajst do štirinajst satov zalege*. Za zamreženima okencema vidimo vse črno čebel, ki zelo podsedajo. Če okoli prvega maja ali kmalu potem ne posežemo v življenje takih družin, imamo prav kmalu opraviti z roji namesto s točenjem medu.

Če naše pridobitne družine ob tem času nimajo dvanajst do štirinajst satov zalege, še niso polno razvite in še niso sposobne za velikoprostorninsko čebelarjenje. Kdor bi slabo razvitim družinam v hladnem pomladanskem obdobju povečal prostornino, bi jim zelo škodoval. *To je ključno pravilo!* Čebelarji pa radi naredimo po svoje in kaj pomembnega spregledamo!

Čebelar mora zato slabo razvitim družinam pomagati, da kar najhitreje dosežejo najbolj razvite. Zdaj že lahko ločimo »zaspance« družine od slabih družin. Tudi največje »zaspance« so se morale aprila zbuditi in s pospešenim razvojem dohitevati normalne. *Spijo le še slabe družine!* Slabim družinam pa moramo zamenjati matice ter jim hkrati dodati nekaj zalege in čebel iz rezervnih ali pomožnih družin, ki jih moramo vedno imeti na voljo.

Čebelarjenje z močno družino, BREZ POVEČANE PROSTORNINE

Najprej pogledimo, kaj storiti z razvojno zgodaj zrelo pridobitno družino v AŽ panju, ki ji ne moremo ali ne želimo pomagati s povečanjem prostornine.

Predlagam, da med prvo in drugo etažo vnovič vstavimo matično rešetko, saj bodo tako po izlegi zalege mediščni sati brez nove zalege in bomo iz njih lahko točili. Poskrbimo, da je matica v plodišču in da se v medišču ne izleže zasilna matica. Če želimo imeti čim bolj neoporečen med in druge čebelje pridelke, če želimo, da bi čebele rojile čim pozneje ali da bi jim to celo preprečili, da bi ohranili visoko delovno vneto in zavrli razmnoževanje varoe, priporočam, predvsem čebelarjem z manjšim številom čebeljih družin, da redno (vsak teden) praznijo ali ob paši iz trotovskega sata izrezujejo pokrito trotovino. Ko ali če utesnjena družina prej ko slej sede na roj, ji še pred rojenjem odstranimo staro matico in po znanih postopkih poskrbimo, da ne izroji z mlado matico.

Ker je družina, zazimljena v dvoetažnem panjskem prostoru, že ob začetku glavnih paš (maja) razvila veliko število čebel, lahko po opisani metodi bolje izrazi pašne možnosti sezone kot družina, ki je imela ves čas utesnjeno gnezdo, njen razvoj pa je bil omejen v eni etaži. Kljub temu pa moramo pri takih družinah vzeti v zakup več dela in razmeroma manjše donose v primerjavi z družinami, ki jih nikoli ni treba utesnjevati in zavirati njihovega razvoja.

* * *

Z ZAKLADAMI do večje panjske prostornine

Naše standardne, 9- in 10-satne AŽ panje lahko povečujemo z dodajanjem »ZAKLAD«. Ker je to že približno četrto stoletja star, vsaj v *mojem čebelarstvu temeljito in uspešno preizkušen način povečevanja prostornine našim najbolj razširjenim panjem*, ga omenjam najprej. Izmed številnih možnosti, kako zakladio uporabiti, izberimo za začetek takšno, ki nas bo po najbolj zanesljivi poti privedla do uspeha. Ta pa je po mojih izkušnjah naslednja:

Kako začnemo z zakladio povečevati panjsko prostornino v kritičnem času okoli prvega maja? (Glej sliko 1.)

V začetku maja, ko je večina naših pridobitnih družin dosegla razvojno, žal pa s tem tudi rojno zrelost, so pri nas zelo pogosto take vremenske razmere, da moramo ravnati z družinami skrajno previdno. Čebelje gnezdo mora ostati toplo!

• V zakladio, s katere snamemo matično rešetko (da nam ni treba

iskati matice, če bi jo morda skupaj s prestavljenimi sati dali v zakladio, in da kovinska rešetka ne hladi gnezda), prestavimo *samo nezaležene sate, napolnjene z medom in cvetnim prahom*, ki ob gnezdu ovirajo (blokirajo) nadaljnji razvoj zalege.

• Gnezda, ki ga v obeh etažah AŽ panja sestavljajo zaleženi sati, *se ne dotikamo!*

• Na izpraznjena mesta levo in desno ob zaležene sate v obeh etažah vstavimo lepe, že večkrat zaležene sate iz shrambe, pred vstavitvijo pa jih nekoliko poškoprimo s sladkorno tekočino.

• Če v naravi pričakujemo razvojno pašo, lahko v zgornji etaži ob zalego vstavimo satnico.

S tistih satov, ki imajo pokrit med iz zimske (sladkorne) zaloge, pred vstavitvijo v zakladio otresemo ali ometemo čebele v AŽ panj in z vilicami za odkrivanje medu spraskamo voskovne pokrovčke.

• Če imamo zakladio s prostorom za *satiče*, jih namestimo na njihovo mesto še preden odpremo panj. Najbolje se obnese, če v satiche že ob začetku uporabe tesno vstavimo nekoliko starejše čebelno satje, ki ga dobimo iz najlepših delov satov, namenjenih za pretopitev v vosek. Med dobro pašo lahko v saticih pridelujemo tudi med v deviškem satju.

• Po končanem delu *skladanico panjev z vstavljenimi zakladami ogrnemo s toplo odejo*.

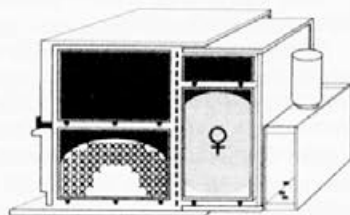
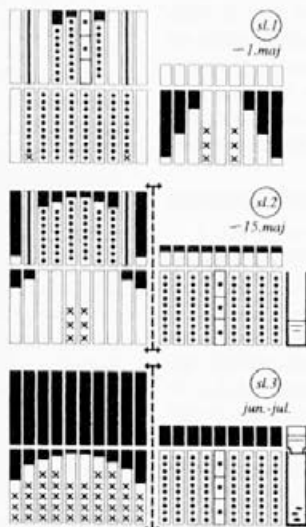
Kaj smo s tem ukrepom dosegli?

Družina se lahko nemoteno razvija naprej v sproščnem dvoetažnem, toplim gnezdu.

Po potrebi se čebele brez gneče razporedijo še po satih in panjski prostornini zaklade.

Družina dobi dodatno razvojno spodbudo zaradi prenašanja medenih zalog iz odkritega satja v zakladio.

Rojilna kriza je preložena.

Čebelarjenje z zakladio na razvojnem višku

Kako uredimo družino v panju z zakladdo po «le- denih možeh», v drugi polovici maja? (Glej sliko 2.)

Čez približno dva tedna po opisanem posegu se družine vidno razbohotijo v celotni povečani prostorni-
nini panja. Kritični čas «mrzlakov» je mimo. Za velik
del naših čebelarstev je tik pred durmi obdobje glav-
nih paš. Čas je, da družine pripravimo na njihovo
poglavitno nalogo, pridobivanje medu.

- Na zakladdo priprnemo matično rešetko.
- V podnici in/ali na stropu zaklade proti AŽ panju odpremo prehode za trote v obliki predorov.
- Zakladdo napolnimo z osmimi ali devetimi naj-
bolj zaleženimi sati, med njimi mora biti tudi sat z
matico.
- V sredino zaklade namestimo trotovski sat in
sate z najbolj «zrelo», polegajočo se zalego.
- V zgornjo etažo AŽ panja vstavimo vse preosta-
le sate zalege (vsaj štiri ali pet!), ob njih pa na vsa-
ko stran po eno satnico.

• Na zakladdo obesimo Frančičevo pitalno korito s
kontrolirano hitrostjo odvzema in ga za začetek okoli
vhodne odprtine in na notranji strani pitalnika neko-
liko namažemo z medom. Po končanem posegu
vanj damo nekaj «umetne paše», če zunaj ni narav-
ne, da družina takoj najde spodbudo za nadaljeva-
nje maksimalnega tempa zaleganja (približno 3000
jajčec na dan).

• Na koncu čez skladanico panjev z vstavljenimi
zakladami *znova spustimo toplo odejo*.

Kaj dosežemo s tem drugim ukrepom?

Družina še krepi svojo moč in je pripravljena na
optimalno izrabo vseh razpoložljivih paš do konca
sezone.

Za zorenje in skladiščenje medu in shranjevanje
cvetnega prahu ima družina na razpolago dva oddel-
ka AŽ panja (18–20 satov). Tako za čebele kot za
čebelarja povsem logično in pravilno kopiči cvetni
prah ob žrelu spodnje etaže, med pa nad žrelom,
predvsem v gornji etaži AŽ panja ter v zakladnih sa-
tičih. Čebele ne delajo nič nenaravnega!

Za zaleganje uporabljamo družina vse AŽ sate v za-
kladi, ki so v tem panjskem oddelku brez obnožin-
skih vencev in zato skoraj 100-odstotno izrabljeni za
zalego.

Čebelar ima čebelje gnezdo v zakladi popolnoma
na očeh, pri roki in pod kontrolo.

Če zaradi čebelarjevih napak družine izrojiijo, no-
ben roj ne more pobegniti, ker matice skozi matič-
no rešetko na zakladi ne morejo na prosto, dokler
čebelar ne uredi zadeve.

Prehode za trote v obliki predorov na zakladi mo-
ra čebelar ob nevarnosti rojenja seveda zapreti, da
skoznje ne gredo tudi matice z rojem. Od starosti
odmrle trote v zakladi čebele v tem primeru odložijo
v Frančičevo pitalno korito, obešeno na zakladdo, te-
ga pa sredi pašno-rojne sezone tako ali tako ne upo-
rabljamo za intenzivno krmljenje.

Spodbudo za nepretrgan tempo zaleganja tudi v
obdobjih brez paš zagotovimo s posebnim kapilar-

nim pitalnikom z minimalnim odvzemom, tega pa pri-
trdimo na pokrov Frančičevega pitalnega korita.

Kako z zakladnim čebelarjenjem do konca pa- šnega obdobja? (Glej sliko 3.)

Po opisanem ukrepu, če smo ga seveda tudi iz-
vedli, imamo z družino na vrhuncu razvoja do kon-
ca tega obdobja, ki traja približno tri mesece, pravi-
loma samo manjša, rutinska opravila.

- Tisti, ki čebelarimo z manjšim številom čebeljih
družin in smo prepričani, da je izrezovanje pokrite
trotovine koristno, to počnemo redno, hkrati pa
opravljamo najboljšo in najhitrejšo kontrolo počutja
družine.

Za pregledovanje, ometanje ali otresanje čebel s
satov v zakladdo si je koristno omisliti poseben si-
palnik za zaklade. Naslonimo ga na spodnja škrnja-
ka, ki zapirata vratca zaklade. S stranskima nosilni-
ma vrvicama, na koncu katerih sta kljukici, sipalnik
priprnemo na gornja škrnjaka sosednjih zaklad.

Čebelarjenje z gnezdom v zakladi za matično re-
šetko ima poleg nekaterih drugih prednosti še to –
sicer že omenjeno – prednost, da nam tudi brez
uporabe lesice ali matične rešetke pred panjsko ve-
rando ne more pobegniti morebiten roj, tudi če smo
naredili kakšno napako pri čebelarjenju in nismo
vsak dan pri čebelah. Sprijazniti pa se moramo s
težo polne zaklade ob vstavljanju ali odstavljanju s
panja in si ob tem pomagati s pravilnimi prijemi in
pripomočki v čebelnjaku. Nobenega sistema ni, ki
bi imel samo dobre lastnosti! Izbiramo pač med ti-
stim, kar nam bolj ustreza!

• Če ob rutinskih pregledih v toplem obdobju opa-
zimo, da matica zanemarljavo zaleganje na krajnih sa-
tih v zakladi, naredimo «rošado» – med seboj zame-
njamo zadnja dva sata. Matice damo s tem več mož-
nosti za zaleganje brez prestavljanja satov v druge
panjske oddelke.

• Družinam, ki jih hočemo izenačiti z najbolj raz-
vitimi, damo v sredino spodnje etaže AŽ panja kak-
šen sat pokrite zalege iz rezervnih oziroma po-
možnih družin.

Družina v AŽ panju z zakladdo je na zgoraj opisan
način razvita do skrajnih možnosti. Ima največje
možno število pašnih čebel, ki jih matica v sezoni
lahko izleže. Njena moč za izrabo pašnih možnosti
je na vrhuncu zaradi stalnega obilja odkrite (še po-
sebej trotovske) zalege, to pa pomembno vpliva tu-
di na preprečevanje rojilnega razpoloženja v družini.
Zato ni čudno, da je s takimi družinami mogoče do-
seči veliko večje donose kot s sorazmerno šibkejši-
mi družinami v manjših panjskih enotah. Pred očmi
moramo nenehno imeti poenostavljeno enačbo, ki
temelji na mojih izkušnjah in se glasi: **50 odstot-
kov več pašnih čebel v družini z vrhunsko delovno
vmeno prinese približno 100 odstotkov več medu!**
Pravilnost te ugotovitve potrjuje tudi 25-letna pov-
prečna uspešnost mojega čebelarjenja z zakladami,
saj v teh panjih dosegam skoraj **35 kg** donosa na
pridobitno družino brez prevažanja, na razmeroma
revnem pasišču, pa tudi primerjava z donosi družin

v dvoodelčnih AŽ panjih na istem pasišču, saj so ti vsaj za polovico manjši.

* * *

Z AŽ »MAKSI« do (še) večje panjske prostornine

Druga oblika povečevanja prostornine AŽ panjem – AŽ »MAKSI« – je zasnovana na podlagi starega originalnega slovenskega načina povezovanja naših skladaničnih panjev (kranjčev) v poljubno velike panjske enote s panjskimi odprtinami ali vehami. Čeprav sem šele pred nekaj leti objavil to možnost čebelarjenja s standardnimi AŽ panji, se naši čebelarji, kolikor mi je znano, zelo zanimajo zanjo in številni že preizkušajo to novost. Izmed številnih različic tega načina čebelarjenja, ki si jih lahko ogledate v že objavljenih poročilih v prejšnjih številkah Slovenskega čebelarja, sem za ta navodila izbral najpreprostejšo v AŽ »DVOJČKU«.

Domnevam, da se je družina spomladi razvijala podobno, kot smo to opisovali v prejšnjih primerih, v dveh spodnjih etažah že sestavljenega AŽ »DVOJČKA«, ki ima skupaj štiri etaže. Gornji dve etaži sta izpraznjeni. Povezovalna voha je prekrita in izolirana, da ne bi uhajala toplota.

Kako začnemo uporabljati višja nadstropja AŽ »DVOJČKA«? (Glej sliko 4.)

• Ko pri čebelji družini okoli prvega maja oziroma tedaj, ko bi ji zaradi prenapolnjenosti že grozilo rojno razpoloženje, zaznamo znake razvojne zrelosti, odpremo najprej tretjo, pozneje, ko se družina še

bolj razvije in to narekujejo tudi paše, pa še četrto etažo.

• Iz druge etaže prestavimo navzgor, v sredino tretje etaže, nekaj zaleženih satov, da na najprimernejšem mestu v panju ustvarimo prostor za nemoteno nadaljnje maksimalno zaleganje, graditev satja v dodanih satnicah in neovirano zaleganje trotovskega sata. Matice naj ne bo na prestavljenih satih!

• Veho prekrijemo z matično rešetko.

Sami znani, preprosti ukrepi za čebelarje z žnideršiči, pri katerih lahko sedimo in vse opravimo celo le z eno roko!

Družino igrave zaposlujemo, razvijamo in izrabimo do njenih skrajnih možnosti.

Težko, da bi ob vsem tem pomislila na rojenje. Če pa smo kljub temu kaj spregledali ali opustili, je na voljo cela »lekarna« zdravil, v pripravi pa so morda še najučinkovitejša (večmatična ...) za ozdravitev družine, ki sede na roj ali bi med našo odsotnostjo utegnili izrojiti. Na noben način ne smemo dopustiti, da nam družina roji in da se v pašnem obdobju prepolovi njena nabiralna moč!

* * *

Vrhunec razvoja ali razcvet naših pridobitnih čebeljih družin traja približno tri mesece, od začetka maja do začetka avgusta. To je čebelje poletje, ki tako, kot vsi drugi čebelji letni časi, skoraj za dva meseca prehitve koledarskega! Čebele namreč že kmalu po kresu (ko se dan »obesi«) instinktivno končujejo rojilne vragolije, vse bolj zmanjšujejo obseg zaleganja in se začnejo pripravljati na zimo. Ker pa se vpliv maksimalnega zaleganja, ki ga družina ob ustreznih razmerah lahko vzdržuje tja do sredine julija, kaže še vsaj mesec dni pozneje, torej nekako do sredine avgusta, se v naših družinah število osebkov zmeroma povečuje ves razvojni vrhunec. Razvojni črta v tem trimesečnem obdobju se na podlagi opazovanja mojih polnorazvitih pridobitnih družin nekoliko vzpenja in doseže vrhunec približno v sredini avgusta. Po končanih pašah in z upadanjem moči naših družin se začne zadnje poglavje sezonskih čebelarjevih opravil, priprava za zimovanje.

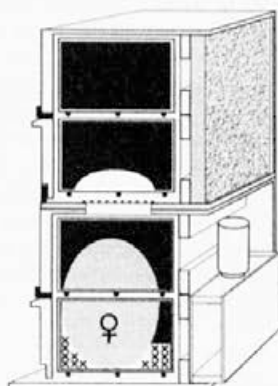
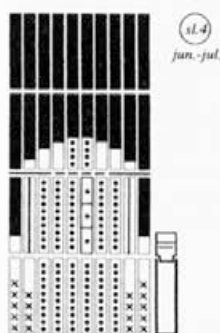
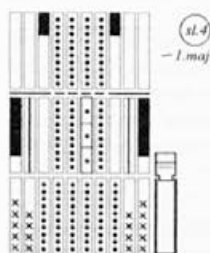
NEKAJ Poudarkov

• Zaradi hladnega vremena je še maja potrebna velika previdnost pri povečevanju panjske prostornine z ZAKLADNO!

• Zaležene sate, z matico ali brez nje, damo v hladnem obdobju razvojnega vrhunca v zaklado le, če ima družina vsaj 12 do 14 satov zalege!

• Čez skladanico panjev z vstavljenimi zakladami spustimo maja za ohranitev toplote zaveso (ogrinjalo) v obliki tople odeje!

• Tretjo in četrto etažo AŽ »DVOJČKA« odpiramo v skladu z razvitostjo družine in pašnimi razmerami. Zaradi maksimalne toplotne izolacije celotnega panja pri povečevanju panjske prostornine ni potrebna taka previdnost kot pri zakladah!

Čebelarjenje v AŽ maksiju – »Dvojčku« na vrhuncu razvoja